

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Responsa De Ivre Canonico Præsertim Novissimo

Zype, Frans van den
Antverpiæ, M. DC. XLV.

De diuortijs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73071](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73071)

nitatis rigide semper processum fuit; c. consanguineos. c. notificamus. c. de parentela. 5. & 8. caus. 35. q. 6. & quidem olim in Synodo; d. c. consanguineos. c. multorum ibid. & quamuis testes de auditu reciperentur, cum ad septimum vsque gradum naceretur impedimentum; tamen hodie cum illud ad quartum restrictum est, id prohibetur. c. licet. 47. in verb. Statuimus ne super hoc recipiantur de cetero testes de auditu. X. de test. nisi forte persona graues extiterint, quibus merito fides sit adhibenda. & oportet vt testes personas designent, & ab utroque latere singulos gradus clara computatione distinguant, & iurati deponant se vidisse personas, vel in vno predictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere. d. c. licet. eademque computatio a stirpitate aut fratribus saltem & fororibus incipienda est: non ab auunculo & nepote, seu fratris aut sororis filio. c. tua. X. de consanguin. & affin. nec est laxanda facultas; cum qua ratione computationem inciperent a gradu secundo; eadem ab vlterioribus inchoarent. d. c. tua. tum quia tolerabilis est aliquos contra statuta hominum dimitte e copulatos; quam coniunctos legitime contra statuta diuina separare. d. c. licet. quod omnimodo obseruandum est in probatione per testes. Barbosa in d. c. licet. sic tamen vt per instrumenta consanguinitas probari etiam possit, per presumptiones, & alia genera probationum. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 409. 410. Sanchez de mat. l. 1. d. 71. ita tamen vt plena sit probatio: & clara computatio: & finis idem obtineat in alijs probationibus, quem spectat d. c. licet. in testibus. in quibus illud loquitur dumtaxat.

Cum ergo in actis presentis litis computatio clara non sit, sed testes in incerto vagentur, nec alia probationes vllam plenam conficiant; merito dicendum est; Non liquere.

De Diortijs.

RESPONSVM I.

De Sæuitia.

Quamuis per transactionem tollantur omnes priores super sæuitia querelæ; l. 10. & 16. C. de transact. & actio perimatur; l. 31. eod. & difertè instrumento transactionis id comprehensum sit, adeo vt nec rescripto Principis resuscitari possint: d. l. 10. & 16. C. de trans. tamen non impedit illa, quin antè gesta faciant ad demonstrandam sæuendi consuetudinem, si iterum vir sæuiat, & incorrigibilitatem, ac emendationis futuræ desperationem, requisitam ad diortium. Sanchez de mat. l. 10. d. 18. Basl. Pontius de mat. l. 9. c. 13. sed & quamuis coniugalis copula secum vehat reconciliationem; Sanchez de matrim. l. 10. d. 14. tamen, quæ hinc interuenit expressa etiam reconciliatio, non est plena. & quæ nascitur ex copulæ præsumptio, restringitur hinc pactis transactioni insertis. 1. quod inita sit per modum probationis; 2. quod si maritus iterum trudet, verberet, seu alias malè tractet vxorè, liceat ei diuertere; 3. idque propria auctoritate; 4. quodque super factis sæuitiæ iuramento eius stabitur; 5. quod Officialis poterit interponere desuper decretum diortij.

Huiusmodi pacta, extra hypotheseim, non satis cum iure conueniunt. non enim sine iudicio ecclesiæ licet diuertere. c. porro. X. de diort. nisi sæuitia sit nimia, & vitæ periculum, aut grauis mali. c. literas. X. de rest. spol. c. ex transmissa. eod. c. 1. X. vt lit. non contest. donec secura cautio præstetur. quando demum sit spolij restitutio. quod si securitas dari nequeat, manet separatio. Sanchez de mat. l. 10. d. 18. Pontius de mat. l. 4. c. 23. At verò hinc ante transactionem pro-

1. Transactio præterita tollit, sæuendi consuetudinem in futuris, non impedit probari ex præteritis.

2. Restringitur pactis adiectis.

3. Vt sine ecclesiæ iudicio non liceat diuertere.

4. Nisi nimia sit sæuitia, nec vlla securitas.

uifionali decreto permiffa fuerat vxori feperatio: quam facultatem pactum probationis præferuare potuit: & porro Iudex tranfactio- nem confirmandus, cenferur facultatem facere. *l. 57. D. de re iud.*

Secundum pactum, quod de verberibus agit, vtique talia excludit, qualia antecesserant, ob quæ difceffum, litigatum, & tranfactum fuit. ficut fententia dicitur ex libello interpretationem capere: ita & tranfactio *l. 31. C. de tranfact.* quæ ei æquiualeat. *l. 56. D. de re iud.* adeo vt, quamuis quidam fentiant verbera non fufficere diuortio, nifi fint graua: *Sanch. d. 18. n. 14. 15.* nec atrocem fæuitiam femel procedentem ex subito iræ motu, *ibid. n. 14.* & nifi tanta fit affuetudo, & fæuitia, vt per cautionem prouideri nequeat: *n. 31.* tamen hîc tanta tranfactio fufficiat, quanta fuit præterita; & contra quam fponfo facta eft.

6. An pactum valeat vt iuramento vxoris fletur fuper fæuitia mariti?

Tertium pactum, vt fuper futuris fæuitiæ actibus iuramento vxoris fletur, videtur fundari in *l. 9. D. de iure iur. §. item fi quis postulante. Inft. de act.* tamen cum anfa daretur peierandi à Iudice admittendum non eft. *c. ille qui hominem 22. q. 5. c. clericos. X. de cohabit. cler. & mulier.* eiuſmodi autem videtur, fi alteri coniugum permittatur fole iuramento probare fæuitiam, & diuertere. nimia licentia inuitat ad malum. cum & in caufa ardua & actione famoſa illud deferre non liceat. *c. vlt. X. de iure iur. Caſtren. & DD. in l. admonendi D. eod.* caufa autem matrimonij fit ex grauioribus, adeoque reiecto huiusmodi pacto, tanquam inutili. *c. 5. X. de reg. iur.* non vitietur tranfactio, quatenus vtilis eft. *c. 37. eod. in 6.* fed refecetur quod inutile eft. *c. conſtitutus. in fin. X. de tranfact. c. cum tempore. X. de arbit. nihilominus quocumque pretio in rebus anxijſ transigere licet. l. tranſigere. C. de tranſact.* neque porro d. leges prohibent partibus volenti-

bus pacifici ſub huiusmodi iuramento; præfertim placandis coniugibus malè exceptis; & malè tranſactibus compeſcendis, quod hîc non inuitat ad malum, ſed diſfidio componendo, vt medium, inueniunt eſt. finis autem media facit licita, dum ille bonus eſt.

Quartum pactum: vt decretum diuortij ex huiusmodi iuramento poſſit Iudex interponere, poſſit inquam; non teneatur, ita nepe diſertè ipſe conuentionem hanc dumtaxat probauit, quantum partes ipſas contingit, eas condemnando id poſtulantibus. quarum voluntatem ſequi debet, niſi publica caufa eum retineat. *l. ſi conuenit. D. De re iudicat. l. ſi quis ſponſus. C. de decur. l. 10.* eoque conuentic & condemnatio rectè ſtringit ipſos contrahentes; non autem Iudicem, qui ſimpliciter probare non poteſt huiusmodi conuentionem: ſed antequam diuortij decretum poſſit interponere, videre debet an è re ſit publica, & ſalute contrahentium: & vt diſcretio tum dictat, ita demum ſtatueret: ſeu noua concordie remedia proponendo: nam id ſemper ad eum pertinet. *c. fin. X. de tranſact. dicitur latè in Iudic. l. 1. c. 26.* ſeu ex rigore iuris aliquid remittendo, *l. c. fin.* vt faciliùs inducat, præfertim vt res alioquin diſpoſitæ ſunt ad decernendum diuortium. quia tunc, quamuis cum iure non ſatis conueniat tranſactio, & iniqua videatur pacis pactio; tamen lucro apponenda eſt, cum aliàs immineret damnatio.

Igitur hic ex tranſactione actum eſt: oblatum iuramentum ſuper actibus fæuitiæ: petitum diuortij decretum: potuit Iudex illud interponere, quantum ad ius patium ex conuentione, attinet: non potuit ex iure publico, quod reſeſtit huiusmodi ſeparationi. vt, *quod Deus coniunxit homo non ſeparet.* niſi fæuitia ſit intolerabilis, & deſperatio in futurum emendationis.

8. Si facultas sit inole-rabilis & desperatio emenda-tionis.

Sanchez & Pontius ubi supra. rectè ergo ex vxoris iuramento nihil statuit neque illud admittit, probationes recipit, & quamuis, vt dictum est, acta ante transactionem per illam sint extincta, tamen ea non impedit, quo minus arguatur in reciduo consuetudo scituendi, & correctionis desperatio. ad eò vt quamuis iurgia tantùm forent, si tamen sunt assidua, pro iusta diuortij causa habeantur. *Sanchez, d. d. 18. n. 11.* quæ hic nimium frequentia ex causa bonorum, & expensarum rectè maritus redemerat offerendo maiorem prouentuum suorum partem in œconomiam pro discre-tione vxoris dispensandos: eoque Judex petitione diuortij reiecerat.

9. An in se-cunda in-stantia ex transactione non tantum agere, sed & ius commune cumulare liceat?

In secunda autem instantia vxor non tantùm ex transactione putat agendum; sed etiam ex iure communi petitionem fundandam: sed obiectum est id tantùm hic posse queri, an in vim d. transactionis, bene an malè iudicatum sit: ex qua actum fuit: & non posse excedi terminos d. transactionis, alioquin fore nouam actionem: cum Concilium *Trid. s. 24. c. 20.* omnes actiones in prima instantia uoluerit proponi coram Ordinatio.

Et quamuis Vice-Nuntius causam delegauerit, cum omnibus incidentibus, emergentibus, annexis, & connexis, totoque negotio principali, & specialibus insuper literis facultatem fecerit, prout iuris, admittendi, vt non tantùm ex causa d. transactionis; sed & ex iure communi postulari possit diuortij coram delegato, negat tamen maritus esse in potestate Vice-Nuntij derogare d. Concilij decreto: confessionemque ait ideo restrictam esse prout iuris.

10. Post Con-cil. Trid.

At verò d. Concilium causas omnes in prima instantia coram Ordinario tractandas decernit. causas, inquit; non actiones. *causa est*, inquit c. forus. *X. de verb. signif. materia & origo negotij nec dum discussionis examine patefacta, que dum*

proponitur causa est; dum discutitur, iudicium; dum finiur, iustitia. cum ergo iure communi in secunda instantia, ubi omnia censentur re-ducta ad statum litis contestatae, liceat non allegata allegare, quamuis media ad petitionem varientur; atque decretum diuortij, quod ex transactione petiitum est, simul nunc ex iure communi etiã, & nimia scuitia petatur, non ideo mutatur causa, seu negotium, & materia: non ideo ergo ad Ordinarium redeundum est; qui super illa definitiue pronuntiauit. nec Concilium aliquid ex iure vetere mutauit, quoad cumulationem actionum; vel ex iure communi, & transactione correctionem, seu mutationem petitionis, qua fieri possit in eodem iudicio, seu coram eodem Iudice. vt loquitur glossa in *§. si minus. Inst. de act. Mysung. VVe-senb. & alij.* Id quod multò magis in foro ecclesiastico obtinet. ubi factum ipsum & rei veritas dimtaxat attenditur, non formula actio-nis. *c. dilecti. X. de iudic. & Const. Zenonis, de qua in d. §. si minus est mentio*, id recepit in gratiam minuendarum litium. *vt ibid. DD.* multò ergo minus id Concilium *Trid.* reducere voluit. cum d. c. 20. plura ad lites abbreviandas, & c. 10. s. 25. statuatur.

Et quæ minus, quod causa matrimonialis, quamuis ardua sit, quoad tamen ordinationem litis est sum-maria. *Clem. dispensatios. de iud.* ideoque reiectis iuris apicibus solà inspici rei veritatem d. c. dilecti. nullo consueti iuris ordine seruato illam instrui, & expediri cupit d. *Clem. dispensatiosam. Clem. sape. de verb. signif.*

Dixi, quando definitiue pronun-ciatum est: quia super mera inter-locutoria nec cadit appellatio, nec delegatio. *d. c. 20.* cum autè vim illa habet definitiue, aut per definiti-ua est irreparabilis, admittitur à d. c. 20. & appellatio & delegatio. an autem tunc committi simul possit causa principalis? aiunt S.

11. Quid si nõ definitiue pronun-ciatum sit, an causa principalis delegari simul possit?

Congregationem respondisse eum casum à Concilio omiffum, dispositionique iuris communis esse relictum; *Salgado de protecc. p. 2. c. 1. n. 7.* ideoque docet ille clausulam *totoque negotio principali* interpretationem eam capere, quæ sit iuris. *c. causam que. X. de rescript.* adeoque iustificato grauamine etiã causam principalem retineri posse: iustificatã sententiã, non posse. *vt debitus. de appell. c. exhibita. X. de iud.* ita tamen vt si de mente contraria delegantis Papæ iuxta formam d. c. 20. planè constet, ea excipiatur, vt habet stylus commissionum quæ fiunt in Curia Romana. quando ergo appellatũ est dumtaxat ab vno articulo, limitatus producitur effectus, vt in alijs non suspendatur iurisdicctio; aut fiat vltior delegatio. totius autem semper causæ transit cognitio, cum ob iudicis in definiendo negligentia recursum est ad superiores post biennium. *iuxta d. c. 20. vide Salgado d. c. 17.*

12.
Quid si
transactio
nõ est pro
posita, vt
litis finitæ?

Ceterum exceptiones litis finitæ, vt transactionis, iurisiurandi, seu aliæ præiudiciales, quæ litis ingressum impediunt, *c. 1. Vt lite non contestat. in 6.* si reiectæ sunt in causam principalem, rectè appellatur. *c. exhibita. X. de iud.* & delegato, si grauamen probetur, causa principalis committitur. *ibid. in fin.* quod etiam hodie admittitur. quia huiusmodi grauamen manet irreparabile. *vide latè Salgado de protecc. p. 2. c. 18.* contingit tamen huiusmodi exceptiones & altioris esse indaginis; nec explicari facile posse sine causæ principalis examine: eoque vtramque cognitione coniungi; vt plenius, planiusque innotescat: & ne diuersis iudicij litigantes distrahantur, & protrahantur morosius causæ, quas canones sacri, etiã Tridentini, velocissimè optant expediri. *d. c. 10. f. 25. d. c. 0. f. 24.*

Sed neque ex transactione hinc actum est, vt præteritæ litis finitæ, aut iureiurando decisæ, quasi actiõe

iudicati: sed de scuitia aduersus transactionem admissa; & per iurandum probanda in cuius subfidium ipsa, pro qua est transactio, & cui deferendum ex e iuramentum, aduocat causas ex iure communi, vt quæ non profuit singula, iuncta iuent, tam pacta conuenta, quam iure præscripta; quo faciendi consuetudo, acerbitas, & correctionis desperatio, simul diuertendi iustam cum transactione causam generent.

RESPONSVM. II.

De causis non sufficientibus ad diuortium, censuratumen iudicis tollendis.

Communem omnium tribu. naliu praxim oppugnat, quidum Iudex partes coram adesse iussit, negat eius se imperio teneri, aduersate etiã titulo *D. in nuceat. vt eam. & si quis in ius vocatum nõ uerit. D. si quis ius dicenti non obtemper. l. 5. de iudic. posse autem iudice, vt personaliter compareat, liquet ex *c. pastoral. X. de iudic. c. 1. de iud. in 6. vers. nisi. l. generaliter C. de iure in iud. l. vlt. C. de procur. verb. iudicis vocati autoritas. clem. sape verb. interrogabit etiam partes. de verb. signif. c. præsentu de test. in 6. verb. sufficienter factus ad inuicem respondere. V. sup. resp. v. de iudic. præsertim in causa matrimoniali, in qua id statuntur statuta prouinc. Mech. de modo procedendi. c. 13. atq; imprimis in controuersia scuitiæ coniugalis, æquũ est responderi plenius de modo formæ; recõciliationis quærenti, dum ipse appellatus propugnat priores instantiæ iudiciũ, in qua partu vtramque est iussa personaliter respondere, & secundæ instantiæ iudex ad d. articulum tantum pleniorẽ responsonem exigit, idẽque decretum terciæ instantiæ iudex confirmauit, quidni ergo personaliter residuam partem expleat, qui in priori iudicio quasi toti**

toti satisfecit? dum pars à toto, & accessorium à principali non debet differre.

2. Præsertim, inquam, in materia sæuitiæ maritalis, & coniunctionis coniugalis. perperam enim existimat appellatus, dum vxor in petito diuortio declarata est non receptibilis, nihil superesse, quam vt illa supplex ad thalamum illus redeat. *l. si cum. doem. §. Sin autem. D. solut. mat.* confirmata est enim, & in rem iudicatam abiit secundi iudicis sententia, non tantum quâ petitio diuortij reiecta est; sed & quâ ad illum articulum iniuncta plenior responsio; ante quam declarauit Iudex sibi de reintegratione thalami non esse statuendum.

3. Cur enim? ne coniuges tanquam canes ad vomitum reuertantur, ne momento vno licium, iurgiorum, pugnarum causa offensi nimium animi ad ea transire cogantur, quæ sunt summi amoris, ab vnoque extremo ad aliud sine medio; à terra in tectum sine gradibus. neque enim nihil medium est inter iustas diuortij causas, & reconciliationem.

4. Summa & inuitabiliter mortifera sæuitia omnimodo diuortium admittit: alia grauis, cui tamen caueri potest, repellitur mediante fide-iussoria cautione; quâ Tuscus v. vxor. conc. 402. ex Baldo *conf. 176. in fin. et conf. concludamus. l. 1. conf. 240. l. 3.* semper exigit, quando vxor diuertit, siue iustæ fuerint causæ, siue non: & ex omnibus animum suum informare debet Iudex. *ibidem.* quid si hic Iudex nec iuratoriam quidem cautionem exacturus sit; sed promissum tantum de non sæuendo, iurgando assiduo, vel pugnando, censuram morum interpositurus, ac vtrumque coniugem culparum suarum moniturus, ex earumque correctione conciliaturus?

5. Peccatum enim vtrumque esse acta primæ instantiæ plus satis

probant. iudicium hic de moribus non est sublatum. quamuis enim mortalis non fuerit sæuitia, adeoque diuortio non suffecerit; sufficit tamen ad exigendum impofterum securitatis non tantum; sed ad amicè etiam coniugalisque verè coniunctionis promissum; si non & cautionem iuratoriam, aut fide-iussoriam. sicuti enim in graui sæuitia non fit restitutio, nisi præstita plena securitate: *c. ex transf. missa. X. de restitut. spoliar.* ita neque in minori, nisi aliqua proportionata securitate data.

6. Neque vero tam leuis est appellati sæuitia, quam ille sibi pertuadet; ideo quod declarata sit non sufficere diuortio. frequentes enim rixæ, iurgia, & difficiles mores, vt muta, toruæ plurium dierum, hebdomadum, mensium conuersatio, quibusdam non leuibus authoribus apud Sanchez de mat. *l. 10. d. 18. n. 11.* sufficere diuortio videtur. quod vt hic receptum non sit omnino; valdè tamen aggrauatur difficultas conuictus: si & sæpius accedant verbera, & pugna, contemptus vxoris, prælatio ancillæ, ademptio autoritatis domesticæ, compellatio stultæ; & vt talis in monasterium inclusio. quamuis enim in actis hæc tanquam ex officio facta describatur, plus valet tamen quod agitur quam quod simulatè concipitur. nec appellatum acta quamuis sic concepta, dum verè non satis iusta causa subsuit, omnimodo excusant. *c. 3. & 101. tit. X. de collusione deteg.*

7. Animaduertendum est porrò appellatum in prima instantia respondentem non sumpsisse contrariam conclusionem, nisi ad non receptibilitatem diuortij; Iudicem autem ex officio extra conclusionem iudicasse de reintegratione matrimonij: item in actis huius instantiæ 4. Martij 1639. appellatam declarasse se ab appellatione recessuram, si appellatus ad

6. Vbi neque ad diuortium satis, neque nihil sæuitium est.

ad articulum responſionē dederit ſibi placentem. quod interpretandum eſt de placito boni viri: nec vnquam ſuper eo perſonaliter voluit appellatus comparere, & huiusmodi contentio longa ſcripta non permittit; aut palam quaedam efferri, præſertim cū appellatus iſtegrum & ſatis magnum proceſſum formari curauerit, quem ipſe iſi omnibus inſtantijs voluit manere ſecretum, in vim cuius facta eſt vxoris ſequeſtratio ſeu incluſio: & ex quo nunc Iudex verbaliter multa habere poteſt proponenda, præſertim ſi & ipſe abire ſapienter illam iuſſerit, & ſic poſſeſſionem videretur amiſiſſe. *l. ſi quis. 17. §. differentia. D. de acquir. poſſ. cum amicis de illa perpetuo in monaſterio includenda tractauerit, & ſequeſtrari impetrauerit, nec in lite ad reſreſſum concluſerit.*

Nec ſatis à contumacia excuſat appellatum, quo minus compareat, generalis reſponſio ad d. art. qua dicat ſe geſturum in omnibus, vt virum probum, & coniugem decet; dum Iudex coram ad ſpecialia vult deſcendere; & cenſere ſingula; & iniungere ſingulatim quæ deinceps ſeruanda ſint; cum promiſſo ſecuritatatis ſingulari: aduerſus omnia quæ ſupra retulimus.

Proterua eſt etiam excuſatio contumaciæ, quod appellatus iuſſum ideo Iudicis, iniunctamque comparitionem ſimultaneam exiſtimet poſſe contemnere, quod non plus illi poſſit iubere, quam Chriſtus præſcripſerit. quid enim ille? *viri*, inquit per os Apoſtoli, *diligite vxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas, ad Coloff. 3. & iterum ad Ephes. 5. viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus eccleſiam*; quis ergo Chriſti fuit amor erga eccleſiam? propter noſtram ſaluſem deſcendit de caelis: prior ipſe dilexit nos. *1. Ioann. 4. reliſtis nonaginta nouem quæſitum abiit ouem vnã, quæ pe-*

rierat, inuentam ſuſtulit in humeros, & ad caulam deduxit. *Luc. 15. Matth. 18.* igitur ex Chriſti præcepto ea agenda ſunt, quæ ſalua dignitate mariti, ſpectant ad reintegrandam charitatem, eamque intimam, ac coniugalem; quæ ſupereminet. quippe qua viuatur coniuges, & ſiant vna caro, & velit hic maritus cyclopica tantum authoritate exſpectare ſponte redeuntem, & in ſublimi ipſe throno ſedere, vt trulentus Aſuerus cum virgula? cuius non vocantis mortalis erat acceſſus, *ſi forte*, inquit *lib. Eſther. c. 4. Rex auream virgam ad eum extendit pro ſigno clementia, vt poſſit venire?* D. Petr. ep. *1. c. 3. viri*, inquit, *colobitantes ſecundum ſcientiam* (notet qui vxorem ſtultam nominat) *quæ ſi in ſirmiori vaſculo mulieri impertientes honorem.* quod Malder. in *Meditatione theolog. diei 27. de matrim. ita dilucidat; ſubneſſit Petrus vxori debere adherere, & colobitare in amore vxoribus ſuis, cum magna diſcretionem, & honorare ipſas: vxore quorundam ſirmitas requirit, vt honore præueniatur.*

Quid porro diſſidentibus præcipit Chriſtus? vt quamuis detulerint munus ad altare, ibi illud omittant, & prius reconcilientur fratri ſuo. & poſtea rediens inquit, offeres munus tuum. iuber non exſpectare, ſed ipſum accedere, & reconciliari: nec velit hic maritus in cauſa matrimoniali, quæ eſt perſonaliffima, coram Iudice, vt cum vxore reconcilietur, comparere? abhorret ab eius conſpectu, nec viſu, nec ſermone, illam vult dignari? ſed cæca illam obedientia redire, ſub torus oculos, os elingue, thalamum cyclopicum? cum generatim Iudex à græcis dictus ſit melodicus, tanquam melius inter litigantes interloquens, ius dicens, aut concordiam procurans, ex officio ſuo; de quo diximus in *Iud. l. 1. c. 26.* quod, ſiqua in cauſa, in matrimoniali ſummum locum habet.

3.
Viri erga
vxores ſe
habere de-
bent vt
Chriſtus
erga eccle-
ſiam.
9.
Qualiter
ille?

11. Culpam agnoscere ad reconciliationem monendus à iudice & instructus.

Quod si neque peccati venia datur nisi correctio: *c. 5. de reg. iur. in 6. legatur*, inquit Gelafius Papa 24. *g. 2. c. 2. ex quo est religio Christiana, vel certe detur exemplum in ecclesia Dei, à quibus licet Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Salvatore ventum, nisi se corrigentibus, fuisse concessam: & cum ut diximus utrimque inter hos coniuges peccatum sit; & singulariter ab Appellato, qui tamen in sua generali responsione ad d. articulum non tantum se quippiam peccasse non dicit, sed sponte sub iuramento calumniæ ait, se numquam diuortio causam dedisse, adeoque negare videtur, utique ad agnoscendam culpam est instruendus; censura Iudicis de moribus; & ad emendationem monendus. primus autem emendationis gradus est culpæ agnitio. sine qua propterea non speratur facile correctio: & sic nec venia danda, nisi agnoscanti & promittenti, & in spe correcto. Idemque de appellata dicendum: & utrisque inculcandum *confitemini alterutrum peccata vestra ex D. Iacobo c. 5. & honore inuicem praueniens ex D. Paulo ad Roman. c. 12. & Appellato illud itidem D. Pauli. Viri diligite uxores vestras, & Appellanti ex D. Petro 1. ep. c. 3. Mulieres subdite sint viris suis: denique utrisque ex D. Paulo ad Ephes. c. 4. supportantes inuicem in charitate. hæc Christi præcepta sunt; hæc si Appellatus satis impleuisset; merito dicere posset sibi non plus à Iudice imponi posse: cum non fecerit; merito vocatus coram eo adesse, censerit, & moneri debet.**

RESPONSVM IV.

De causis soluendorum sponsalium.

Quod qui sacrilegò dolo suppositi cacnla, in vicem pa-

rochi sacerdotali veste induti, decepti virginem, ut euadat obligationem eam ducendi, nunc allegat fictas fuisse promissiones, chirographo quamuis & iuramento firmatas, altera improbitas est: ad atheismum vergens, ut illius,

Iupiter ex alto periuria ridet amantum.

Deus non irridetur. ideoque huiusmodi exceptio pro dolo non præsumitur: nihil autem illius, prout oportuerat, probauit reus: habendum ergo est illius chirographum pro vero. & quamuis daretur scriptum esse etiam ad placandos parentes; verum tamen esse, quod in eo narratur; ac præextitisse, de ducendo adricem in uxorem, promissa; voluisse reum conscientiam suam satisfacere; iurasse matrimonium se solemnizaturum; ex causis arcanum haberi ad tempus debuisse. *Non arbitror, inquit l. labeo. 7. §. Idem Tubero. D. de supellect. leg. quemquam dicere (minus scribere) quod non sentit.*

Neque potest elui huiusmodi iuris præsumptio oblato in contrarium iuramento. *c. per tuas. X. de probat. quia nimis, inquit, indignum sit, ut quod quisque sua voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. vide Menoch. præf. l. 6. p. 35. l. 1. g. 22. l. 3. p. 1. n. 36. 37. vnde in c. tua nos. X. de sponsal. ubi allegatur quis fide desponsasse aliquam, ut illius copia potiretur, cum aliter inducere illam nequiuisset ad copulam; respondet Pontifex; fore pro matrimonio præsumendum: nisi tu, inquit, nobis expressè scripisses, quod ille non proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem; quod qualiter tibi constiterit non videmus; vidisset autem facile Pontifex, si id iuris esset, ut iuramento posset huiusmodi fictio probari. habent Pontifices enim iura in scrinio pectoris. c. 1. de const. in 6.*

Duas autem profert reus causas

V 4 fas

1. Præsumtio est contra scribentem.

2. Que contrario iuramento non eluitur.

fasolidendi obligationem sponsalium: inæqualitatem ex humili actricis genere, quam ignorauerit, & secutas inimicitias.

Quod pertinet ad notitiam qualitatis: Reus triennio & amplius quotidianus fuit procius in ædibus actricis: aduersatur ei Ulpianus in l. qui cum alio contrahit, vel est vel esse debet non ignarus conditionis eius. D. De regul. iur. quod si vera hæc esse putetur ignorantia; cessat fictio; cui inæqualitas pro causa assumitur: neque contraria simul fingere reus potest: neque ob causam ignoratam fingere.

Quod ergo spectat generis utriusque ac qualitatum imparitatem; sciendum est reum ex illa gente esse, ubi omnes hidalgui vocantur, seu nobiles, qui non ex infecto Maurorū sanguine, nec vilium opificum natilunt, sed parentibus, qui succo suo iam olim vixerint. vide Guiet. pract. q. l. 3. q. 13. vt neque hic reus aliqua nobilitatis maiorum diplomata profert: & super factis, ex quibus elicere vult nobilitatem, nullos testes produxit: sed aliqua Instrumenta dumtaxat, in quibus narratiuè quædam referuntur. cum certi iuris sit istiusmodi nō probare, ne quidem literas Papæ. si summus. de sent. excom. in Clement. nisi quæ narrantur coram se gesta. elem. liter. de probat. quæ autem concepta sunt in formam testimonij, nullius momenti sunt: testibus siquidem non testimonij est credendum. l. 3. §. ideoque. D. de test. vbi reiectus est actor, quia inquit Adrianus, non probabat, nec testes producebat, sed testimonij vti volebat, quibus apud me locus non est.

Et quamquam Bartholus in l. 1. C. de dignitas. l. 12. generatim dicat militiam nobilitare; non tamē id receptum est: & vix hīc si & magistratum militare milites gesserint, ac denique vt summum, non nisi quoad communem nobilitatem, quam actrix non negat.

nam vt eximia sit nobilitas, magni pluresque magistratus requiruntur. vnde ille:

Auum tibi materus fuit atque paternus, Olim qui magni legionibus imperator, & in d. l. 1. C. de dignitat. si auum, inquit, consularem & patrem prætorium habuisti, claritatem generis retinetis. vtique si maiorum virtutes retineant nepotes: alioquin si vitiorum mancipia fuerint, honoribus exuuntur; & inter plebeios censentur. l. 12. C. cod. vnde rectè dixit Socrates nullam esse differentiam inter bailulum & Alcibiadem, si virtus abesset. & propterea l. 28. C. de nupt. certamen competitorum procorum ex genere, & moribus tantum admittit.

Insuper considerandum est apud Hispanos autum omne patrimonium primogenito deferri, alios ab eius liberalitate pendere, puberes gladio cingi, in regiam militiam mitti, omnium egenos.

Plautus autem iudicabat præstare diuitem esse, & popularem, quàm nobilem & mendicum, & quamuis in rei veritate formam non mutet genus, neque paupertas, aut diuitiæ quoad nuptias: l. 7. C. de incest. nupt. ex iudicio tamen communi faciunt ad personarum inæqualitatem. vt apud ipsos Romanos dedit olim census honores. Auth. de defensor. in princ. vnde Tiraquell. de nobilit. c. 3. Borell. de magistr. c. 13. & ipse Aristoteles etiam lib. 3. polit. c. 6. sibi nobiles videri dixit, quorum maiores diuitijs & honore floruisse, adeoque vix in numero manent

Quorum conatibus obstat
Res angusta domi.

Nunc quod atinet parentes ipsos actricis; vixerunt sine labe, sine exercitio artis mechanicæ quales multorum locorum iure consuetudinario pro nobilibus censentur. & de iure etiam Romano tractat Tiraquell. de nobilitat. c. 4. & Hispani eo iure vtuntur.

Accedit quod actricis pater cævitæ & industriæ laude se gesserit, vt

3.
Notitia
inæquali-
tatis præsumitur in eo qd. cum inæquali contrahit.

4.
Examinatur nobilitas & patrimonium non nimis magna inæqualitas.

vt iuuenis diuerfas prouincias lustraturus, postquam domesticus fuerat alicui ex illustriſſima familia de Oſoria (quod nihil natiuitati nocet, l. 7. C. de incest. nupt. quãuis ſeruilia obſequia præſtitiffet l. 22. C. de probat.) in Hispania adſcitus ſit in familiam Alberti Archiducis Principis noſtri, eiſque ad extremum vitæ domeſtico cubi- culi miniſterio obſecutus: & quis non patet, inquit Nonella 8. magno honore compleri eum, qui Principis de- creto, iudicioque ad cingulum venit? nam & tales principalis lateris comitatus illuſtrat. l. vn. C. de præpoſ. labor. l. 12. l. 1. 24. C. eod. lib. de præpoſ. ſacri cubiculi. & de omnibus cubicularijs. vbi non agitur de ſum- mis tantum cubicularijs, qui hodi- è non ſunt niſi magnates: ſed etiam ſua proportione de inferioribus. quippe lex 4. ibidem. decer- nit, ſeruos etiam ad cubi- culi officium admiſſos, eo ipſo liberos fieri non tantum, ſed & inge- nuos. fauet & l. 1. C. de domeſt. & qua tradit Tiraguell. de nobilit. in princip. Vt vt ſit iure Romano, negare nemo poteſt, quin apud eam gen- tem, quæ pro nobilibus habet om- nes, qui nulli vili opificio fuerint addi- cti, multò magis inter tales recipi deberent, qui in domeſtico obſequio cubiculari Principum ſupremorum ſunt: plurimumque apud illos veri habere illud; *Digni- tas eſt ſeruum eſſe poſſentis.*

Sicut etiam ſi verum eſt, quod filia Comitſ I. Burgundi nupſerit auo rei inferiori, claritatem generis amiſit. d. l. 1. C. de dignitat. deinde quærendum eſſet, ſi ad rem noſtram faceret, qua nativitate fuiſ- ſet illa filia.

Sed & vitæ honeſtas, ſine vili conditione, aut exercitio, cum moderatis facultatibus, ſimplici nobilitati, ac pauperi, nec virtuti- bus deditæ, longè antepoſenda eſt. pulchrè Gregorius in Paſtorali; *quis neſcit, quod in natura gemma- rum carbunculus hiacyntho præfertur?*

& tamen cerulei coloris hiacynthus præfertur pallenti carbunculo? quia illi, quod ordo nature ſubtrahit, ſpecies coloris adiungit; & hunc, quem naturalis ordo prætulit, coloris qualitas de- primit.

Demus ergo nobilitatem rei ar- mis quaſitam, quamquam nulli maiorum vnquam magnis legio- nibus imperitarunt, paulò eſſe maio- iorem, quam nobilitatem ex do- meſticis Principum obſequijs, alijs vtrimque circumſtantijs illa inæ- qualitas compenſatur ſanè, aut ſuperatur: moribus, decore vul- tus, habitu corporis, omnibus alijs in virgine communiter æſtimatis gratijs, & virtute: nobili etiam affinitate per ſororem ipſius do- minam pagi de G. contracta, alijs- que.

Sed eo maximè, quod Reus ſit homo exterus, nullam vllibi ſe- dem, aut larem habens, omnia ſua ſecum portans.

Quin nec hodie lex XII. tabu- larum aut Papia obtinet, nec vlla qualitatũ diſparitas impedit con- ſentientium matrimonium, aut diſſoluit. c. 1. & tot. tit. X. de coniug. ſeruatorum.

Et propterea qui tradunt inæ- qualitatem contrahentium obſi- ſtere ſponſalibus; accuſant vel de- ſectum conſenſus, quaſi ioco quis procum egerit, & ioco agere intel-lexerit, aut intelligere debuerit ſponſa inæqualis, *Sanches de mat. l. 1. d. 10. n. 7.* vel quod ex inæquali- bus nuptijs, ſcandala, odia, ſimilia- ue incommoda oritura ſint, quaſi euitare iubeat charitas; & quæ ſine peccato mortali admitti vix poſſint.

Verum agunt in primis de inæ- qualitate, & diſtantia valde mag- na: vt ſi Comes ruſticam mulie- rem proceatur, quamquam *Sanches De mat. l. 1. d. 10. n. 6.* non tantam diſtantiam velit eſſe ne- ceſſariam, ſed remitti illam ad Ju- dicis arbitrium.

Deinde agunt de ſcandalis, odijs, inimi.

Inæquali- tas magna eſſe debet, vt ſus ratio habeatur.

6. Magna iit
scandala,
odii, peri-
culi quasi
certum.

7. V. auferas
tur ius ex
contractu
quæsitum.

inimicitijs omnino certis; nam certa contractus iustitia eueri non potest propter incertum minuendæ charitatis periculū; sicut etiam magnū scandalum, & magnū odium, seu capitale requiritur, & similis causa valde grauis, antequam alicui auferri possit ius per contractum quæsitum. quod ne Princeps quidem potest, nisi magna admodum ex causa, & publica. quando damna priuata cedere debent bono publico. *qua de re videri possunt auctores citati à Fachin. controuers. iur. l. 8. c. 63.* nec verò quilibet Iudex ea in re, quod Princeps, potest: nec charitas communibus iuribus, & Iudicibus imperat; sed iustitia. vt hanc Ordinarij non possint aduersus illam liberè amplecti. quemadmodum traditum est, teneri quidem litigatorem ex charitate iuramentum remittere aduersario, quem scit peieraturum; Iudex tamen tenetur illud huic iniungere, illo instante, ex iustitia, secundum quam vniciue ius dicit. quemadmodum etiam acerbus creditor pauperi debitori cōmisereri deberet, iuxta euangelicam, domini rationem ponentis cum seruis, parabolam; Iudex tamen pauperem condemnat, & omnia bona sub hasta diuidit, & creditoti suum tribuatur, & iustitia seruetur: quamuis charitas à partibus lædatur. exceptis illorum casibus, quibus leges priuilegium de ierunt, ne vltra teneantur quam facere possunt. Et quidem de periculi certitudine, ita reatè Sanchez *de mat. l. 1. disp. 14. n. 3. cautè*, inquit, *considerandum est hoc scandalum, non enim quodcumque sufficere. sape enim varie mine iactantur, terroresque opponuntur, & discordiarum pericula intendantur; que tamen experientia teste, ubi deseruit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, facileq; animi conciliantur; sedaturque omnis tempestas.*

Quod eo magis in hac hypothesi

rationem habet, quod adrix decepta sit per suppositionem calulæ; habitu sacerdotali induti, credens esse proprium viri parochij, nec antè induci potuit ad copulam, nec credere fidam esse procreationem: quod in imparibus requiritur, saltem in sua causa. *Sanches de mat. l. 1. d. 10. n. 21.* & inter Belgas facilius, & securior sit reconciliatio: & reus per scelus huc vsque peruenerit. lex autem *12. C. de dignit. l. 12.* decreuerit, vt qui sceleribus se maculauerint, honore, inquit, *exuti inter pessimos quoque, & plebeios habeantur: nec sibi post hoc de eo honore blandiantur, quo scissus indignos indicauerint.*

Quinimo cum per carnalem copulam sponsalia, seu promissa de ducendo secutam, censentur sponsalibus adiectæ conditiones remitti: *c. 3. & 6. 2. de condit. apposit.* eamque præsumptionem glossa *in d. c. 3.* dicat iuris esse, & de iure: multò magis in foro sacrè externo, censetur remissa tacita conditio hæc, *nisi nimum sit, qualis: quia vis taciti huiusmodi subintellectus, non potest esse maior quàm expressi: quidquid autem huiusmodi expressum esset per copulam censeretur remissum, ergo & quidquid tacitè posset esse subintellectum.*

Et quamuis Sanchez & alij etiam post copulam negent obligationem ducendi admodum impari; tamen, cum filia sitis intellexit, aut intelligere deuit se decipi, ex nimia imparitate, dumtaxat intelligendi sunt præsertim in foro interno: nam in externo magis standum est *d. c. 3. & 6.* in quo etiam huiusmodi conditio, *nisi inæqualis nimum sit*, pro turpi rejiceretur, cum adiretur causa obtinendæ copule sponsæ. *c. 1. & vlt. eod. vt optime ideo in fingente respondit Pontifex d. c. tua nos. 1. de spons.* quod sine illius consensu non posset quidem esse matrimonium, sed quomodo

id in foro externo constitisset, se non videre. adeoque & hic mandandum est in d. iuris presumptione, in externo hoc iudicio. cum & Sanchez fingentem obliget ad ducendum deceptam, ubi non nimia est inaequalitas.

Ut omnibus istis expensis, nec sit vera inter litigantes imparitas, & si quam velimus imaginari ex parte rei, si aetricem vxorem ducat; maiora occurrent ex parte aetricis incommoda, si vxor non ducatur. timendum enim est ne ex illius parte non desint consanguinei, qui ad vindicandam illius, & familiae suae ignominiam incitari non iniusto dolore se credent.

Nunc quod attinet ad inimicitias, quas proculdit reus, pro exceptione altera aduersus promissa; quasi non teneatur eam ducere quis, quam odio habet; ne forte deterius contingat: c. 2. X. de sponsal. cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. c. 11. X. eod. quod c. loquitur etiam in sponsalibus iuratis. metus quidem non inspicitur, cui metum passus causam dedit, l. si mulier. D. quod met. sed videamus tamen allegatas inimicitias. diuisit eas; Intimatus in duas classes; in vna ponit causas a patre aetricis, in altera ab ipsa aetrice datas.

Ad patrem quod attinet; res inter alios actae, quin etiam iudicatae, de iure alijs non nocent; nec alterius per alterum iniquior potest fieri conditio, aut ius auferri; sed & qui iure suo vitur nemini dicitur facere iniuriam.

Ad quid egit pater aetricis? non criminaliter, sed vt reus filiam ipsius in facie ecclesiae pro vxore agnosceret, aut prout iuris est puniretur: sed hunc ipsum modum praescribit c. 2. X. de adult. & stup. decernitque nihilominus, vt stuprator habeat stupratam pro vxore; aut corporaliter castigatus, excommunicatusue in monasterium, in quo agat penitentiam, detru-

datur; de quo nulla sit egrediendi licentia. & agit d. c. 2. de eo dumtaxat, qui simpliciter quandam virginem stupro decepit: ubi nec fides data de ducendo allegatur, minus iuramentum; minime tam impia fraus suppositi parochi ficti falsiue matrimonij: & tamen detractionem in monasterium sine egrediendi facultate, & poenitentiam, & excommunicationem infligit, quae homini bene christiano grauior est, quam mors naturalis.

Et verò dum concludit pater alternatiue, vt ducat, aut puniatur, talis actio, verè non est criminalis. cessat enim poenitentia, electo priori membro; ductaque vxore: quam ducere teneatur. vt dicitur ita Deum munerasse hominem libero arbitrio, vt tamen terretur exitio: eum tamen terrorem constat nullas poluisse inimicitias; non obfuisse libero arbitrio. nec verò suauis a patre agi potuit: nisi forte in conuenientia, & taciturni lenocinij suspicionem vellet incidere, & poenam l. vn. C. de rapt. virg. parentibus, inquit, si patientiam exhibuerint, ac dolorem remiserint, de portatione plectendis. si, quod debet, nolit facere reus; imputari debet ei per quem stat, si quid non faciat quod erat ei faciendum. c. imputari. de reg. iur. in 6. etiam illud, si quodcumque incommodum eum sequitur, qui est in culpa. c. damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non alijs (nota) imputari. de reg. iur. in 6. l. quod quis. D. eod.

Quoad secundam, quam reus praeferit, causam inimicitarum; producta est in testem aetrix, iussa est rem edicere, debuit imperio iudicis parere; & exacto iuriurando satisfacere; ne a vero defestens peieraret. dixit ergo Aetrix iudici imperanti veritatem. quod quis mandato facit iudicis dolo facere non videtur, cum habeat parere necessesse. c. cum quis de reg. iur. in 6. l. non videtur §. 1. D. eod. imò, si non faceret,

11. Pericula si ducat minoram quam si non ducat sic corruptam.

12. Inimicitias.

13. Non zeltis madae nati ab agente ex formula à iure proposita.

14. Et sibi imputat, qui causam dat.

15. Qui obedit iudici non censetur causam dare inimicitias.

ceret, in dolo esse censeretur. *l. non potest D. eod.* propter publicam auctoritatem, quam non licet contemnere. *c. 2. 4. 5. 6. X. de maior. & obed. tot. tit. X. de test. cog.*

Quin etiam sui causam debuit à Iudice iussu veritatem dicere: ne si illam negasset, infirmarentur probationes, pro ipsa in hac causa faciendae.

16.
Nec qui ad ius suum tuendum veritatem rei gestae proponit.

Quin etiam aërici sua sponte agenti non minus licitum est rei veritatem in iudicio proponere, ut administrationem iustitiae possit consequi; aduersus inuitum, contumacemque debitorem. ideo enim leges latae, & iudicia instituta sunt. ideo obligatio dicitur iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei soluendae, secundum iura. *Instit. de obligat. in princ.* actio autem nihil aliud esse, quam ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur. *Instit. de act. in princ.* licet ergo filiae seductae, ut id consequatur, quod seductori in *c. 1. & 2. X. de adult.* imponitur, agendo allegare seductionem: licet raptae, ut consequatur quod Conc. *Trid. s. 24. de mat. c. 6. raptor* imponit, allegare raptum: licet deceptae per chyrographum, falsi parochi suppositionem, falsum testimonium contracti matrimonij, quo decepta est, & in copulam venit, ut consequatur, quod ex iure communi, & Tridentino debetur sic deceptae.

17.
Quali raptum vim, & metum hinc fuisse.

Nam in rei veritate, si promissa, quae diximus, suppositio parochi, & sub parochi falso contractum matrimonium, vera sunt; huiusmodi sanè persuasio vim & metum continet, eius aequiparatur, si vnquam importunae preces, persuasionesque, vi & metui aequiualeant. *persuadere*, inquit *l. 1. §. qui bona fide. D. de serm. corrupte. est plus quam compelli, & cogi sibi parere, l. eum 5. C. de apostat. in verb. inuitum seu suasio. l. 3. vers. si quis volentem. D. de libero homine exhibendo. l. vnic. §. penas. vers. si enim C. de*

rapt. virg. in verb. hoc ipsum velle mulierem ab insidijs nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, induitur, nisi enim eam sollicitauerit, nisi aduersis artibus circumuenerit, non fuit eam velle.

Cum ergo reo aduersus aëricem nulla procederet promissa ad impetrandam copulam, deuenit tandem ad huiusmodi falsum matrimonium; ab huiusmodi nequissimi hominis insidijs, & odiosis artibus inducta, circumuenta, facta est velle; plus quam compulsa, & coacta est. eamque procul dubio considerauit ratione Conc. *Trid. d. c. 6. vbi simul etiam libera illum*, inquit, *in virum habere censens, eam raptor in uxorem habet, teneaturque decenter iudicis arbitrio dotare. vtrumque coniunctum; tam ducere, quam dotare: & quidem praecise ducere liberam, & contentientem; non alternatiue tantum vel dotare. ut solo hoc iure, sepositis promissis, & chyrographis, reus praecise obligatus sit aëricem ducere: idque in prima instantia rectè petitum, ad iudicatumque sit: in secunda autem perperam reformatum. quoniam non tantum agere potuit aëricem, sed & condemnatum cogere per Iudicem, & censuras. *d. c. 2. X. de adult. d. c. X. literis. X. de spoliis. & quoniam etiam ante censurarum infractionem ciuilibus coactionum modis, etiam carceris. *Mor. Anton. Genuen. in prax. Neapolitan. c. 14.* quia parcendum est censuris, quando executio per distractionem personarum, aut rerum captionem, aut distractionem aliter fieri potest. *Trid. s. 25. c. 3. de reform.* ut nec huiusmodi distractio personae rei, nec distractio rerum, nec censura, aut capturae contumaciae proficere ei possent ad elidendam aëricis actionem, & commentandas inimicitias, quae alioquin seductoribus virginum nunquam deesse poterunt.**

Et quoniam, quae de matrimonio

19. Inimicitiarum qui est causa, dissolutionem sponsalium petere non potest. *Sanchez de mat. l. 10. disp. 18. n. 9.* quamvis fortè Iudex cohabitationem procrastinare aliquantulum possit: vt ille animi fluctus interim componat, vt *Sanchez ibid.* ita dicendum est, dissolutionem sponsalium petere non posse illum, in quo solæ illæ resident. dum alij non aliud agunt, quàm vt vxor ducatur, & cessent inimicitia, cum sua causa.

20. Ex capitalibus alioquin requiruntur. Iterum quemadmodum in matrimonio non sufficiunt ad diuortium qualibet rixæ, sæuitiæ, vel inimicitia; sed graues omnino requiruntur, atque capitales: c. ex transmissa in verb. si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat: c. litras in fin. x. de restitu. spoliat. in verbis, si vero si tanta viri seuitia vt mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri, non solum non debet ei restituui, sed ab eo potius amoueri, alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate prouisa, profecto videtur coniux ante causæ cognitionem restituenda marito: vt hinc clarè constet requiri capitales inimicitias. vt & docet Bahlius Pontius de mat. l. 12. c. 12. n. 7. citat. que Hostiensem, Sanchez, Toletum, Egidium, Seraphinum, vide iterum Sanchez de mat. l. 10. disp. 16. n. 6.

21. Quæ cum hic non sint, superfluet cog. Cum igitur inimicitia, quas reus hic commentatur, demus vt veræ, & ab illo non ortæ forent; non sint capitales: quoniam alternatiua ei permiffa facit actiones omnes esse ciuiles, & criminalem cessare; si, quod facere debet, elegerit: impedimento nullatenus esse possunt executioni obligationis, pro qua actum erat: vt scilicet si matrimonium inter partes clandestinè contractum validum non esset, declararetur sal-

tem validandum, seu solemnizandum in facie ecclesiæ. vt Iudex primæ instantiæ pronuntiauit: & rectè, quemadmodum c. ex literis x. de sponsal. mandatur Iudici cognoscere de promissis ducendi, & iuramento, & si, inquit, hoc tibi constiterit, eum moueas (pronunties, seu definias) & si non acquieuerit magnis, ecclesiastica censura compellas (ecce executio pronuntiat) vt ipsam, nisi rationabilis causa obstiterit, in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet. ecce in executione, seu compulsionem proponitur demum rationabilis causa. vt & in d. c. requisiuit x. de sponsal. de muliere inuita, monenda est, inquit, potius, quàm cogenda. monitio & coactio præsupponunt præuiam decisionem: & in executione illam inquisitionem; an coactio, vt sæpe, ita in particulari difficilem sit habitura exitum: vt rationabilis in executione proponi debet, facta fortè promissorum remissio, aut alia iustæ causæ, quæ superuenerunt, v. g. capitales inimicitia, atque odia certò irreconciliabilia, non leui imaginatione concepta, vt ex Sanchez d. disp. 14. n. 3. in fin. supra retulimus: non quæ culpa tergiversantis aut nata sunt, aut non sedata. vt mora, culpa, dolus tergiversanti non proficiunt.

22. Quinimo in c. quidquid. 32. q. 5, etiam ob accusationem criminalem non toleratur inter coniuges diuortium; adeoque proportionaliter nec dissolutio sponsalium, d. c. quemadmodum. d. l. oratio. quidquid, inquit Nicolaus Papa, mulier tua contra te cogitauerit, aut fecerit, vel si te accusauerit, non est, excepta causa fornicationis, reuocanda, vel odio prorsus habenda, qua est Apostolo precipiente, sicut ecclesia à Christo diligenda. generaliora sunt in c. 1. & seqq. 5. q. 5.

23. Intellectus c. 2. X. de sponsal. Quod ergo supra proponitur ex c. 2. X. de sponsal. quod ob odium possint solui; de capitali intelligendum est: vt supra diximus, vel

noscere de promissis. Pronuntias re de obligatione ducendi.

23. Cogere ad implementum.

24. Nisi executioni obfiter causa rationalis.

25. Ne quidem accusatio criminalis causa esset rationalis.

26. Intellectus c. 2. X. de sponsal.

X de

de dissolutione quæ fiat communi consensu, ut fieri potest, *in verb. sibi remittunt*, eoque maximè videtur spectare ob eadem verba, ac denique ubi nec iuramentum, nec copula intercessit: cum neutrius ibi sit mentio, sed fidei tantum. & quidem iure civili etiam inuito altero sponsalia alter potest dissolvere; sed non itidem per canones, *d. c. ex literis*, quod autem *d. c. 2.* sponsalia societati comparet, facit quoad communem consensum; non verò quoad renuntiationem vni inuito altero. sed etsi in eo comparari possit; non tamen in tempestivè socius renuntiare potest. *l. actioni. §. diximus. D. pro socio in verb. cotempore, quo interfuit non dirim societatem. item qui societatem, in tempus coit, eam ante tempus renuntians, socium à se, non se à socio liberat.* quare renuntiatio post rem non integram, & copulam fieri non potest; nec ante tempus, id est, finem vitæ, quo usque societas contrahi potest. *l. 1. D. eod. & sponsalia & matrimonium spectant indiuiduam vitæ societatem quæ, finiri non potest, nisi per alterius mortem.*

Alterum caput supra citatum videlicet *c. requisivit. X. de sponsal.* loquitur etiam de causis gravissimis, ut odio capitali, ut *Sanchez sententia post plures quos citat d. c. 14. n. 3. in fin. disp. 58. n. 3.* alioquin vanus inimicitarum timor non sufficit, ut *ibidem Sanchez in fin. ubi de vano timore accipit c. veniens X. qui veniens. clerici vel videntes.* quamquam fortè rectius de sæuitia, quæ non sit mortalis, aut ad inimicitiam capitalem sufficiens. & propterea mulier ibi nolendo nubere, sponsum à se liberauerat, isque uxorem duxerat. iubet tamen Pontifex de fide mentita, quod in casu capitalium inimicitarum dici nequit, mulierem puniri. quod si vir aliam non duxisset, sed illam fidem seruare voluisset, moneri illam, & compelli iussisset Pontifex, *iuxta*

d. c. ex literis. 10. X. de sponsal. cum illud sit Alexandri III. & eiusdem fit *d. c. veniens*, adeoque conformiter vtrumque omnino sit accipiendum.

Itaque cum hic neque inimicitarum origo, aut causa à parte aëtrici sit; neque graues esse possint, aut capitales, vnde cumque sint; sanè solemnizando matrimonio obesse iure non possunt. neque dubitandum est; postquam contractum illud erit, facile bonis aëtrici gratijs reum leniendum: quid adhuc in stomacho durioris superferret digestionis. memorabuntur coniuges, Romæ fuisse templum deæ Virioplacæ: in quod ibant coniuges, & si quid domi iurgii incidisset, locuti quæ volebant, reconciliabantur: idemque inter hos litigantes successurum omnes causæ circumstantiæ debent persuadere.

Attentis his omnibus videtur omnino sententiam per Iudicem vltimum latam esse retractandam, & à priori Iudice latam confirmando, reum ad solemnizandum cum aëtrice matrimonium condemnandum, prudenterque cogendum esse.

De secundis nuptijs.

RESPONSVM. I.

*Vt leges non retrotrahantur,
& quid in negotio imperfecto?*

TRitum est, leges futuris dare formam negotijs, non trahi ad præterita, nisi exprimat. *l. leges. C. de leg. c. 2. X. de constit. & ne tunc quidem ad negotia iam perfecta: per quæ partibus ius quæsitum, non præsumitur Princeps auferre velle.*

Verùm ubi factum de præterito expectat perfectionem à futuro,

27.
c. requi-
sivit. X.
cod.

28.
c. veniens.
clerici
X. qui de-
ricti.